

**Харківська державна академія дизайну і
мистецтв Кафедра “Монументальний
живопис”**

Форма № Н — 3.04

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи

Марина ТОКАР

« 27 »

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЛАСТИЧНА АНАТОМІЯ

Галузь знань:

02 «Культура і Мистецтво»

Спеціальність:

**023 «Образотворче мистецтво»,
декоративне мистецтво ,реставрація “**

Освітньо-професійні
програми:

“Станковий живопис”

“Графіка”

**“Стріт-арт і монументальне мистецтво” “Реставрація
та експертиза творів мистецтва” “Станкова та
монументальна скульптура”**

Форма навчання:

денна та заочна

Харків — 2025 р.

Робоча програма дисципліни «Пластична анатомія» для студентів за галуззю знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», ОПП «Графіка», «Станковий живопис», «Стріт-арт та монументальне мистецтво», «Станкова та монументальна скульптура», «Реставрація та експертиза творів мистецтва», «Мистецтвознавство»..

«13» серпня 2025 р.

Розробник: к.м.н., доцент Наталуха І.М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Монументальний живопис»,

Протокол від
«18» серпня 2025 р. № 18

Завідувач кафедри «Монументальний живопис» Євген Котляр

УЗГОДЖЕНО
Декан факультету ОМ Ольга ІВАЩЕНКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Методичною радою ХДАДМ

Протокол від «17» серпня 2025 року № 25-04

© ХДАДМ, 2025 р.

© Ірина Наталуха., 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Навчальна дисципліна «Пластична анатомія» належить до обов'язкових освітніх компонентів професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Курс спрямований на формування у студентів системних знань про анатомічну будову людини та закономірності пластичної організації людського тіла як основи професійної художньої діяльності.

Зміст дисципліни охоплює вивчення кістково-м'язової системи людини, особливостей будови скелета, суглобів, м'язів і зовнішніх форм тіла, вікових і статевих відмінностей, а також змін пластики фігури в русі. Особлива увага приділяється взаємозв'язку анатомічної структури та художнього зображення постаті людини у різних видах образотворчого мистецтва.

Навчальний курс поєднує теоретичну підготовку з практичним виконанням анатомічних рисунків, що сприяє розвитку просторового мислення, професійного спостереження та художньо-аналітичних навичок здобувачів. Опанування дисципліни забезпечує здатність студентів грамотно передавати конструкцію, пропорції та пластичні характеристики людського тіла у творчій, проєктній і реставраційній діяльності.

ANNOTATION

The academic discipline “Plastic Anatomy” is a compulsory component of the professional training of first-cycle (Bachelor’s level) students in specialty 023 “Fine Arts, Decorative Arts, Restoration”. The course is aimed at developing students’ systematic knowledge of human anatomical structure and the principles of the plastic organization of the human body as a foundation for professional artistic practice.

The content of the discipline covers the study of the human skeletal and muscular systems, the structure of bones, joints, and muscles, external body forms, age and gender characteristics, and the dynamics of the human figure in motion. Special attention is paid to the relationship between anatomical structure and artistic representation of the human figure in various forms of visual art.

The course combines theoretical instruction with practical anatomical drawing tasks, fostering spatial thinking, professional observation, and artistic-analytical skills. Mastering the discipline enables students to accurately convey the construction, proportions, and plastic characteristics of the human body in creative, design, and restoration activities.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів — 3	Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво» Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво», декоративне мистецтво, реставрація»	Обов'язкова	
Загальна кількість годин — 90			
Модулів — 1	Освітньо-професійні програми: “Станковий живопис” “Графіка” “Стріт-арт і монументальний живопис”	Рік підготовки:	
Змістових модулів — 4		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання:		Семестр	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання:	“Реставрація та експертиза творів мистецтва” “Станкова та монументальна скульптура”	Лекції	
		10 год.	8 год.
	Практичні, семінарські		
	20 год.	— год.	
аудиторних — 1 самостійної роботи студента — 1,05	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Лабораторні	
		— год.	— год.
		Самостійна робота	
		60 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання: —	
		Вид контролю: 1 — іспит	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання — 30 % / 60 %

для заочної форми навчання — 11 % / 89 %

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: формування знань про будову тіла людини (побудови скелету, м'язової системи, сухожилків та суглобів), вікових та статевих особливостей будівлі кістково-м'язової системи людини, впливу на пластику та пропорції людини окремих частин скелету.

Завдання: обумовлені вимогами до бакалавра з образотворчого мистецтва та реставрації творів мистецтва і полягають в одержанні теоретичних знань щодо побудови скелету людини взагалі та його складових; м'язової системи та формування зовнішніх форм людини; вікових та статевих особливостей будівлі кістково-м'язової системи людини, пропорцій; впливу на пластику та пропорції людини окремих частин скелету та змін, що відбуваються при русі, з метою подальшого засвоєння новітніх комп'ютерних технологій для вирішення фахових задач.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- будівлю кістково-м'язової системи людини;
- пропорції та вікові особливості кістково-м'язової системи людини;
- зміни, які відбуваються при русі;

вміти:

- виконувати анатомічні рисунки по пам'яті;
- виражати вплив на пластику та пропорції людини окремих частин скелету;
- виражати зміни, які відбуваються при русі;

мати навички:

- застосовувати теоретичні та практичні знання з пластичної анатомії при виконанні рисунку людини і подальших творчих роботах.

3. Компетентності та програмні результати навчання навчальної дисципліни (згідно з освітньою програмою)

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ЗК 5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p><i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)</i></p> <p>СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.</p>	<p>ПРН 2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ПРН 5. Аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел.</p> <p>ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.</p>

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЛАСТИЧНА АНАТОМІЯ»

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Скелет людини

Тема 1.1. Череп

Тема 1.2. Хребетний стовбур та скелет верхнього плечового поясу

Тема 1.3. Скелет верхньої вільної кінцівки (плече, передпліччя, кисть)

Змістовий модуль 2. З'єднання кісток

Тема 2.1. Скелет грудної клітки та тазу

Тема 2.2. Скелет вільної нижньої кінцівки (стегно, гомілка, стопа)

Тема 2.3. З'єднання кісток, суглоби

Змістовий модуль 3. Мієлогія та органи чуття

Тема 3.1. М'язи голови, шиї. Очі, ніс, губи, вуха.

Тема 3.2. М'язи верхнього плечового поясу, грудей та живота

Тема 3.3. М'язи верхньої кінцівки (плеча, передпліччя, кисті)

Змістовий модуль 4. Мієлогія і особливості будови людини

Тема 4.1. М'язи спини, тазу, стегна, гомілки та стопи

Тема 4.2. Пропорції, вікові та статеві відмінності та пластичні особливості постаті при русі

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	Лекції	Практ.	Лаборат.	Індивід.	Самост.	Усього	Лекції	Практ.	Лаборат.	Індивід.	Самост.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Скелет людини												
Тема 1.1. Череп	8	1	2			5	8	1				7
Тема 1.2. Хребетний стовбур та скелет верхнього плечового поясу	8	1,0	2			5	5,5	0,5				5
Тема 1.3. Скелет верхньої вільної кінцівки (плече, передпліччя, кисть)	7,5	0,5	2			5	8	1				7
<i>Разом за змістовим модулем 1:</i>	23,5	2,5	6			15	21,5	2,5				19
Змістовий модуль 2. З'єднання кісток												
Тема 1.4. Скелет грудної клітки та тазу	7	1	1			5	7,5	0,5				7
Тема 1.5. Скелет вільної нижньої кінцівки (стегно, гомілка, стопа)	11	1	2			8	11	1				10
Тема 1.6. З'єднання кісток, суглоби	4,5	0,5	1			3	5,5	0,5				5
<i>Разом за змістовим модулем 2:</i>	22,5	2,5	4			16	24	2				22
Змістовий модуль 3. Міологія та органи чуття												
Тема 3.1. М'язи голови, шиї. Очі, ніс, губи, вуха.	8	1	2			5	9	1				8
Тема 3.2. М'язи верхнього плечового поясу, грудей та живота	8	1	2			5	8,5	0,5				8
Тема 3.3. М'язи верхньої кінцівки (плеча, передпліччя, кисті)	8	1	2			5	11	1				10
<i>Разом за змістовим модулем 3:</i>	24	3	6			15	28,5	2,5				26
Змістовий модуль 4. Міологія і особливості будови людини												
Тема 4.1. М'язи спини, тазу, стегна, гомілки та стопи	10	1	2			7	8,5	0,5				8
Тема 4.2. Пропорції, вікові та статеві відмінності та пластичні особливості постаті при русі	10	1	2			7	7,5	0,5				7
<i>Разом за змістовим модулем 4:</i>	20	2	4			14	16	1				15
Усього за модуль 1:	90	10	20			60	90	8				82
Разом за рік:	90	10	20			60	90	8				82

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1.1. Череп	8	—
2	Тема 1.2. Хребетний стовбур та скелет верхнього плечового поясу	8	—
3	Тема 1.3. Скелет верхньої вільної кінцівки (плече, передпліччя, кисть)	7.5	—
4	Тема 2.1. Скелет грудної клітки та тазу	7	—
5	Тема 2.2. Скелет вільної нижньої кінцівки (стегно, гомілка, стопа)	11	—
6	Тема 2.3. З'єднання кісток, суглоби	4.5	—
7	Тема 3.1. М'язи голови, шиї. Очі, ніс, губи, вуха.	8	—
8	Тема 3.2. М'язи верхнього плечового поясу, грудей та живота	8	—
9	Тема 3.3. М'язи верхньої кінцівки (плеча, передпліччя, кисті)	8	—
10	Тема 4.1. М'язи спини, тазу, стегна, гомілки та стопи	1	—
11	Тема 4.2. Пропорції, вікові та статеві відмінності та пластичні особливості постаті при русі	1	—
	РАЗОМ:	90	—

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1.1. Череп	5	7
2	Тема 1.2. Хребетний стовбур та скелет верхнього плечового поясу	5	5
3	Тема 1.3. Скелет верхньої вільної кінцівки (плече, передпліччя, кисть)	5	7
4	Тема 2.1. Скелет грудної клітки та тазу	5	7
5	Тема 2.2. Скелет вільної нижньої кінцівки (стегно, гомілка, стопа)	8	10
6	Тема 2.3. З'єднання кісток, суглоби	3	5
7	Тема 3.1. М'язи голови, шиї. Очі, ніс, губи, вуха.	5	8
8	Тема 3.2. М'язи верхнього плечового поясу, грудей та живота	5	8
9	Тема 3.3. М'язи верхньої кінцівки (плеча, передпліччя, кисті)	5	10
10	Тема 4.1. М'язи спини, тазу, стегна, гомілки та стопи	7	8
11	Тема 4.2. Пропорції, вікові та статеві відмінності та пластичні особливості постаті при русі	7	7
	РАЗОМ:	60	82

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Метод повідомлення нових знань — лекції, практична робота (виконання серії завдань), відвідування анатомічного музею.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Форма підсумкового контролю: іспит (1 с.).

Форми поточного контролю: графічні альбоми (для денної та заочної форми), контрольні роботи (тільки для денної форми),

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота								
Модуль 1	Змістовий модуль № 1			Змістовий модуль № 2			Підсумковий контроль	Сума
	Т. 1.1	Т. 1.2	Т. 1.3	Т. 2.1	Т. 2.2	Т. 2.3		
	10	20	15	20	15	10		
	Змістовий модуль № 3			Змістовий модуль № 4				
	Т. 3.1	Т. 3.2	Т. 3.3	Т. 3.1		Т. 3.2	іспит	
	15	15	15	25		20	10	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики
90 — 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Плакати, макети м'язів, скелет людини, окремі кістки та деталі скелету, великі та малі екорше.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. І.М. Наталуха, В.В. Апальков, С.В Рибін, В.А Носань, Р.Ю Ногін, “Пластична Анатомія”. Навчальний посібник —“Майдан”,— 2008, —89 с.
2. І.М. Наталуха, В.В. Апальков, С.В Рибін, В.А Носань, Р.Ю Ногін, “Пластична Анатомія”. Підручник—“Майдан”,— 2017, —144 с.
3. Наталуха І.М Носань В.А Підручник “Анатомія для дизайнерів” – видавництво “Майдан” 2023.
- 4 Наталуха І.М Носань В.А Навчально-наочний посібник “Анатомія для дизайнерів” м.Харків; видавництво “Майдан”; 152 стр
5. 1. Анатомія людини : в трьох томах / під ред. В. Г. Ковешнікова. – Луганськ : Шико – Віртуальна реальність, 2005. – Т. 1. – 328 с.
6. Индивидуальная анатомическая изменчивость органов, систем и формы тела человека / Беков Д. Б., Ткаченко Д. А., Виноградов А. А. и др. – К. : Здоров'я, 1988. – 214 с.
- 7 Варич Є.Ю. Наталуха І.М. Череп людини. Цікаві особливості будови. //Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2018/2019 навчального року (25 травня 2019 року).Харків.2019.С 89-91
- 8 Загорулько К.Ю. Наталуха І.М. Пластика кісткової та м'язової системи черепа в академічному портреті. // XXI наукова конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів «МОЛОДА МИСТЕЦЬКА НАУКА УКРАЇНИ» (27-28 грудня 2018 року). Харків.2018.С.45-47
- 9 Здор В.М., Наталуха І.М. Роль пластичної анатомії в мистецтві. // Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу

та студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2016-2017 навчального року (2017 рік). Харків. 2017. С.137-141

- 10 Ізбаш М.С. Наталуха І.М. Художнє сприйняття образів у майбутніх мультимедійних дизайнерів на заняттях з пластичної анатомії // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи (18-19 жовтня 2018 року). Харків. 2018. С.56-57
- 11 Копач С.А, Наталуха І.М. Анатомія м'язів голови // XXI наукова конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів «МОЛОДА МИСТЕЦЬКА НАУКА УКРАЇНИ» (27-28 грудня 2018 року). Харків.2018.С.57-59
- 12 Кочура К.О. Наталуха І.М. Будова м'язів спини. //Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2018/2019 навчального року (25 травня 2019 року). Харків. 2019. С. 140-141
- 13 Літовка В.А, Наталуха І.М. Кістки черепа людини // XXI наукова конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів «МОЛОДА МИСТЕЦЬКА НАУКА УКРАЇНИ» (27-28 грудня 2018 року). Харків. 2018. С.64-65
- 14 Методичні рекомендації «Пластична анатомія». Змістовий модуль 1 «Скелет людини» І.М Наталуха, ХДАДМ, 2017. 71 с.
- 15 Методичні рекомендації «Пластична анатомія». Змістовий модуль 2 «Міологія та органи чуття» ХДАДМ, 2017. 70 с.
- 16 Мотренко В.С. Наталуха І.М. Хребет, як дивовижна структура тіла. Леонардо да Вінчі – родоначальник пластичної анатомії. Особливості будови черепа. Пластична анатомія кісткової та м'язової системи черепа в академічному портреті. Особливості зміни форми носа під впливом природних умов. Звичайні надможливості хребта. // XXI наукова

конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів «МОЛОДА МИСТЕЦЬКА НАУКА УКРАЇНИ» (27-28 грудня 2018 року). Харків. 2018. С.77-78

- 17 Підручник «Пластична анатомія» І.М Наталуха, В.В Апальков, С.В Рибін, В.А Носань, Р.Ю Ногін, Харків, ХДАДМ, Майдан, 2018. 206 с., іл 189
- 18 Поклад В.А, Наталуха І.М. Леонардо да Вінчі -родоначальник пластичної анатомії // XXI наукова конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів «МОЛОДА МИСТЕЦЬКА НАУКА УКРАЇНИ» (27-28 грудня 2018 року). Харків. 2018. С.89-91
- 19 Полякова Е.В. Анатомія верхніх кінцівок // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи (18-19 жовтня 2018 року). Харків. 2018. С.127-128
- 20 Попляк Є.В., Наталуха І.М. Особливості будови черепа // XXI наукова конференція молодих науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, студентів «МОЛОДА МИСТЕЦЬКА НАУКА УКРАЇНИ» (27-28 грудня 2018 року). Харків. 2018. С.92-93
- 21 Удовика Є.Д. Наталуха І.М. З історії розвитку пластичної анатомії. //Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2018/2019 навчального року (25 травня 2019 року). Харків. 2019. С 207-208
- 22 Удовика Є.Д. Наталуха І.М. Пластична анатомія. Хребет. //Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2018/2019 навчального року (25 травня 2019 року).Харків.2019.С 208-210

Допоміжна

1. Барчай Э. Анатомія для художників. Будапешт: Корвина, 1977. 344 с.
2. Підручник «Пластична анатомія». Книга 1. С.В. Рибін, В.В. Бобін, С.М. Калашнікова, А.С. Куліш, І.М. Наталуха, Харків, 2007, 192 с.
3. Підручник «Пластична анатомія». Книга 2. С.В. Рибін, В.В. Бобін, С.М. Калашнікова, А.С. Куліш, І.М. Наталуха, Харків, 2009, 208 с.

13. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Творческая мастерская Игоря Петунина / 3d анатомия человека — режим доступа: <http://3dmaster.grandikos.com/3d-anatomy-cheloveka/>